

Ein neues Sira-Fragment des MS C

Renate Egger-Wenzel

Es kommt einer Sensation gleich, dass nach 26 Jahren, als damals Teile einer neuen Handschrift F aufgefunden wurden¹, nun ein kleines Stückchen mehr des hebräischen Sira das Licht der Welt wieder erblickt hat. Shulamit Elizur hat in ihrem Beitrag "A New Hebrew Fragment of Ben Sira (Ecclesiasticus)"² dankenswerter Weise die Photographie des Manuskriptblattes samt zeilenweiser Abschrift erstmals veröffentlicht. Ein Vergleich mit den bereits publizierten Photographien von Teilen des MS C bei Gaster, Schirmann und Scheiber³ zeigt, dass die Zuweisung zu MS C aufgrund des Formats des aufgefunden Blattes und der Eigenart der Schreibweise mancher Buchstaben⁴ durchaus berechtigt ist. Zudem hatte Beentjes in seinem Artikel⁵ von 1988 bereits angemerkt, dass zwischen 36,24a sowie 6,18b ein Blatt fehlen müsse, das jetzt exakt diese Lücke schließt.

Da die zeilenweise Wiedergabe von Elizur mit ihrer Verszuweisung etwas problematisch ist, wird im Folgenden eine kolometrische Zuordnung nach der Reitererschen Zählung⁶ mit einem Vergleich zu gesicherten Paralleltexten (hebr. bzw. griech.) geboten.

3,27a ⁷	לב כבוד ירבו זכאביו	A	3,27a ^{Be}
	לב כבוד ⁸ יכבדו כאבן וחושא	C	3,27aβ.bα ^{El}

¹ Scheiber, Leaf 179-185.

² In Tarb. 76/1 (2008) 17-24.

³ Vgl. Gaster, Fragment; Schirmann, דפימ; Scheiber, Leaf.

⁴ Häufig findet sich eine auffällige Überlänge des ל. Um das Zeilenende zu füllen, werden manche Konsonanten recht breit geschrieben (z.B. ם, ה). Ins Auge sticht auch die Verlängerung des ת nach unten mit einer Art Füßchen. Zudem ist jeweils eine Abtrennung der Sinneinheiten mit einem hochgestellten Punkt gegeben, die sich mit der Kolonabgrenzung z.T. trifft.

⁵ Vgl. Beentjes, Hermeneutics 50.

⁶ Reiterer u.a., Zählsynopse.

⁷ Die Zählung in der linken Spalte erfolgt nach Reiterer u.a., Zählsynopse, die Zählung in der rechten Spalte ist entweder durch ^{Be} oder ^{Be} gekennzeichnet und verweist auf die Textausgaben ספר bzw. Beentjes hin oder ist mit ^{El} für Elizur markiert.

⁸ Elizur bildet die Zeilen des MS ab, was in ihrer mit ^{El} (rechte Spalte) gekennzeichneten Zählung durch α und β zum Ausdruck kommen soll (z.B. 3,27aβ.bα^{El}; – 3,27bβ; 6,18aα^{El}). Wo die Kolongrenze nicht mit der Zeilenzählung parallel geht, wird dies durch || gekennzeichnet.

3,27b	ומתחולל מוסיף עון על עון יוסיף חטא על חטא	A	3,27b ^o .Be
		C	3,27b β ; 6,18a α ^{EI}
6,5a	חיך ערב ירבה אוהב חיך ערב ירבה אוהב	A	6,5a ^o 6,4a ^{Be}
		C	6,5a α ^{EI}
6,5b	ושפתי חן שואלו שלום ושפתי חן שואלי שלום	A	6,5b ^o 6,4b ^{Be}
		C	6,5a β .6a ^{EI}
6,6a	אנשי שלומך יהיו רבים אנשי שלומך יהיו רבים	A	6,6a ^o 6,5a ^{Be}
		C	6,6a.6b ^{EI}
6,6b	ובעל סודך אחד מאלף ובעל סודך אחד מאלף ⁹	A	6,6b ^o 6,5b ^{Be}
		C	6,6b; 37,1a α ^{EI}
6,7a	קנית אוהב בניסין קנהו קנית אוהב בניסין קנהו	A	6,7a ^o 6,6a ^{Be}
		C	6,7a β .7b ^{EI}
6,7b	ואל תמהר לבטח עליו ואל תמהר לבטוח עליו	A	6,7b ^o 6,6b ^{Be}
		C	6,7b.9a α ^{EI}
6,8a	כי יש אוהב כפי עת יש אוהב בפני עת	A	6,8a ^o 6,7a ^{Be}
		C	6,8a β ^{EI}
6,8b	ואל יעמוד ביום צרה ואל יעמוד ביום צרה	A	6,8b ^o 6,7b ^{Be}
		C	6,12a α ^{EI}

⁹ Elizur, Fragment 22.23, schreibt hier ein א, die Photographie lässt aber nur drei Konsonanten: מלף erkennen.

6,9a	יש אוהב נהפך לשנא	A	6,9a ^a
			6,8a ^{Be}
	יש אוהב נהפך לשונא	C	6,9b ^a ^{EI}
6,9b	ואת ריב חרפתך יחשוף	A	6,9b ^b
			6,8b ^{Be}
	ואת ריב חרפתך יחשוך	C	6,9b ^b .10a ^{EI}
6,10a	יש אוהב חבר שלחן	A	6,10a ^b
			6,9a ^{Be}
	יש אוהב חבר שלחן	C	6,10a.10b ^{EI}
6,10b	ולא ימצא ביום רעה	A	6,10b ^b
			6,9b ^{Be}
	ולא ימצא ביום רעה	C	6,10b.8a ^a ^{EI}
6,12a	אם תשיגך רעה יהפך בך	A	6,12a ^b
			6,11a ^{Be}
	אם תשיגנו נרפך בך	C	6,12a ^b .12b ^a ^{EI}
6,12b	ומפניך יסתר	A	6,12b ^b
			6,11b ^{Be}
	ומפניך יסתר	C	6,12b ^b ^{EI}
6,13a	משנאיך הברדל	A	6,13a ^b
			6,12a ^{Be}
	משונאיך הברדל	C	6,13a ^a ^{EI}
6,13b	ומאהביך השמר	A	6,13b ^b
			6,12b ^{Be}
	ומאוהביך השמר ¹⁰	C	6,13a ^b .14a ^a ^{EI}
6,14a	אוהב אמונה אוהב תקוף	A	6,14a ^b
			6,13a ^{Be}
	[.....] ח[.....]	Q	6,13a ^{Be}
	אוהב אמונה מגן תקוף	C	6,14a ^b .14b ^a ^{EI}

¹⁰ Elizur, Fragment 25, schreibt ה als ersten Buchstaben, allerdings ist die Photographie nicht so deutlich an dieser Stelle, weshalb die Unsicherheit von mir mit ה̄ markiert wird.

6,14b	ומוצאו מוצא הון	A	6,14b ^D 6,13b ^{Be}
	ומוצאו מוצא הוא הון	C	6,14bβ ^{EI}
6,15a	לאוהב אמונה אין מחיר	A	6,15a ^D 6,14a ^{Be}
	[.....] ה [.....]	Q	6,14aBe
	אוהב אמונה אין מחיר	C	6,15α ^{EI}
6,15b	ואין משקל לטובתו	A	6,15b ^D 6,14b ^{Be}
	ואין משקל לטובתו	C	6,15aβ; 3,27α ^{EI}
6,18a	Τέκνον ἐκ νεότητός σου ἐπίδεξαι παιδείαν בני מנוער קבל מוסר	C	6,18aβ.ba ^{EI}
6,18b	καὶ ἕως πολιῶν εὐρήσεις σοφίαν תשיג חכמה	C	6,18b ^D 6,18a ^{Be}
	ועד שיבה ¹¹	C	6,18bβ ^{EI}
20,30a חכמה	C	20,30a ^{Be}
	[...] אמונה ואוצר מן	C	20,30a ^{EI}
	σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανής		
20,30b	[...] ומה תולעת בש	C	20,30b ^{EI}
	τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις		
20,31a	[...] טוב איש מצפין	C	20,31a ^{EI}
	κρείσσων ἄνθρωπος ἀποκρύπτων τὴν μαρίαν αὐτοῦ		
20,31b	[...] מאיש מצפין חכ	C	20,31b ^{EI}
	ἢ ἄνθρωπος ἀποκρύπτων τὴν σοφίαν αὐτοῦ		

¹¹ An dieser Stelle ist Blatt 2 zu Ende, sodass die bereits bekannte Seite, publiziert bei Lévi, Fragments, hier anschließt (vgl. Sir 46,9b).

21,22a	רגל נבל ממהרת א [...] בית ¹² ποὺς μωροῦ ταχὺς εἰς οἰκίαν	C	21,22a.ba ^{EI}
21,22b	וכבוד לאיש בת[... ¹³] יעמוד ἄνθρωπος δὲ πολὺπειρος αἰσχυνηθήσεται ἀπὸ προσώπου	C	21,22bβ.23aa ^{EI}
21,23a	כסיל מפתח יביט אל בית ἄφρων ἀπὸ θύρας παρακύπτει εἰς οἰκίαν	C	21,23aβ.ba ^{EI}
21,23b	ואיש מזמות יכניע פנים ἀνήρ δὲ πεπαιδευμένος ἔξω στήσεται	C	21,23bβ.26aa ^{EI}
21,26a	בפי כסילים לבם ἐν στόματι μωρῶν ἢ καρδία αὐτῶν	C	21,26aβ.26ba ^{EI}
21,26b	ובלב חכמים פיהם ἐν δὲ καρδίᾳ σοφῶν στόμα αὐτῶν	C	21,26bβ ^{EI}
22,11a	על מות לבכות כי חדל אורו ἐπὶ νεκρῷ κλαῦσον ἐξέλιπεν γὰρ φῶς	C	22,11a ^{EI}
22,11b	ועל כסיל לבכות כי חדל בינה καὶ ἐπὶ μωρῷ ⁺ κλαῦσον ⁺ ἐξέλιπεν γὰρ σύνεσιν	C	
22,11c	[... ..] כות על מות פ ¹⁴ נח ἥδιον κλαῦσον ἐπὶ νεκρῷ ὅτι ἀνεπαύσατο	C	22,11c ^{EI}
22,11d	[...] רעים חיים τοῦ δὲ μωροῦ ὑπὲρ θάνατον ἢ ζωὴ πονηρά	C	

¹² Die kolometrische Abgrenzung erfolgt gegen Elizur aufgrund der größeren Lücke zwischen Worten בית und וכבוד sowie des LXX-Textes. Auch spricht die Konjunktion vor כבוד (וכבוד) am Beginn von 21,22b für einen Kolonbeginn.

¹³ Der letzte Buchstabe in Klammer ist nicht wirklich auf der Photographie erkennbar, weshalb die Umrissformatierung gewählt wurde.

¹⁴ Vermutlich ist בינה und nicht mit Elizur, Fragment 27, נח כי zu lesen, denn der erste Konsonant ist auf der Photographie (S. 23) undeutlich – es könnte sich also auch um ein ב handeln – und ein echter Zwischenraum ist nicht zu erkennen. Zudem ist auf S. 24 in der letzten, kleiner geschriebenen Zeile das letzte Wort gleichlautend (בינה). Der LXX-Text scheint diese Korrektur zu unterstützen.

22,12a	וע שבעת ימים [...] ...] πένθος νεκρού ἑπτὰ ἡμέραι	C	22,12a ^{EI}
22,12b	[...] רש כל ימי חייו μωροῦ δὲ καὶ ἀσεβοῦς ⁺ πᾶσαι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ		22,21a ^{EI}
22,21a	אל [...] חב אל תשלוף הרב ἐπὶ φίλον ἔαν σπάσσης ῥομφαίαν	C	22,21aβ.21bα ^{EI}
22,21b	אל [ת]גור ¹⁵ כי יש כופר μὴ ἀφελπίσης ἔστιν γὰρ ἐπάνοδος	C	22,21bβ.22aα ^{EI}
22,22a	אל [...] חב אל תפתח פה ἐπὶ φίλον ἔαν ἀνοίξης στόμα	C	22,22aβ.βα ^{EI}
22,22b	אל תדאג כי יש תשובה μὴ εὐλαβηθῆς ἔστιν γὰρ διαλλαγή	C	22,22bβ.c ^{EI}
23,11a	איש שבועות ימלא אשמה ἀνὴρ πολύορκος πλησθήσεται ἀνομίας	C	23,11a ^{EI}
23,11b	ולא ימוש מביתו הננע καὶ οὐκ ἀποστήσεται ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ μάστιξ	C	23,11b ^{EI}
25,7c	אשרי איש שמח באהריתו ἀνθρῶπος εὐφραινόμενος ἐπὶ τέκνους	C	25,7a ^{EI}
25,7d	חי וראה בשבר צריו ζῶν καὶ βλέπων ἐπὶ πτώσει ἐχθρῶν	C	25,7b ^{EI}
1636,24b	ולב מבין משעמי כזב	B	36,24b ^D 36,19b ^{Be}
	יחוק* נבון משעמי זכר	Bm	
	ולב נפון ¹⁷ ישעם משעמי כזב	C	36,24b ^{EI}

¹⁵ Bei den ersten drei Konsonanten ist nach der Photographie entgegen Elizurs, Fragment 28, Interpretation nicht klar zu entscheiden, um welche Buchstaben es sich tatsächlich handelt.

¹⁶ Der vorhergehende Text 36,24a befindet in der letzten Zeile des bereits von Schechter, Fragment 463, publizierten Blattes.

37,1a	כל אומר אמר אהבתי ¹	B	37,1 ^o
	כל אהב אומר אהבתי ¹	Bm	37,1-2a ^{Be}
	כל אהב אומר אהבתי	D	37,1a ^o
			37,1a ^{Be}
	כל אהב יאמר אהבתו	C	37,1aβ.2aα ^{EI}
37,2a	הלא דין מניע אל מות	B	37,2a ^o
	הלא דין מניע על מות	Bm	37,1-2b ^{Be}
	הלא דין מניע עד מות	D	37,2a ^o
			37,2a ^{Be}
	הלא בעת יניע עליו דין מות	C	37,2aβ.2bα ^{EI}
37,2b	רע כנפשך נהפך לצר	B	37,2b ^o
	רע כנפש נהפך לצר ¹	Bm	37,1-2c ^{Be}
	ריע כנפש נהפך לצר	D	37,2b ^o
			37,2b ^{Be}
	רע כנפש יהפך לצר	C	37,2bβ; 6,7aα ^{EI}

Summary

The new Ben Sira fragment of manuscript C, which Elizur had published recently in Tarbiz 76 (2008), shows only the lines of the manuscript. In addition her numbering could confuse a little. So it was necessary to proof the cola and compare them with the text editions. In summary there were found the following cola: Sir 3,27a.b^(A); 6,5a-10b^(A).12a-15b^(A).18a.bα; 20,30a-31b; 21,22a-23b.26a.b; 22,11a-12b.21a-22b; 23,11a.b; 25,7c.d; 36,24b^(B,Bm) und 37,1a.2a-2b^(B,Bm,D). Italic font marks the new Hebrew cola.

Zusammenfassung

Zusammenfassend ist festzuhalten, dass mit dem neuen Fragment der Handschrift C die Kola Sir 3,27a.b^(A); 6,5a-10b^(A).12a-15b^(A).18a.bα; 20,30a-31b; 21,22a-23b.26a.b; 22,11a-12b.21a-22b; 23,11a.b; 25,7c.d; 36,24b^(B,Bm) und 37,1a.2a-2b^(B,Bm,D) hebräisch belegt sind. Die kursive Formatierung zeigt die bisher in Hebräisch nicht belegten Kola an.

¹⁷ Der zweite Konsonant des Wortes ist auf der Photographie nicht eindeutig, sodass es sich auch um das Wort נבון handeln könnte, wie es Bm bezeugt.

Bibliographie

- Beentjes, P.C., Hermeneutics in the Book of Ben Sira. Some Observations on the Hebrew Ms. C: EstB 46 (1988) 45-59.
- Beentjes, P.C., The Book of Ben Sira in Hebrew. A Text Edition of All Extant Hebrew Manuscripts and A Synopsis of All Parallel Hebrew Ben Sira Texts (VT.S 68), Atlanta 2006.
- Elizur, S., A New Hebrew Fragment of Ben Sira (Ecclesiasticus): Tarb. 76/1 (2008) 17-24.
- Gaster, M., A New Fragment of Ben Sira: JQR 12 (1900) 688-702.
- Lévi, Israel, Fragments de deux nouveaux manuscrits hébreux de l'Ecclésiastique: REJ 40 (1900) 1-30.
- Reiterer, F.V. u.a., Zählsynopse zum Buch Ben Sira (FoSub 1), Berlin / New York 2003.
- Schechter, S., A Further Fragment of Ben Sira: JQR 12 (1899/1900) 456-465.
- Scheiber, A., A Leaf of the Fourth Manuscript of the Ben Sira. From the Geniza: Magyar Könyvszemle 98 (1982) 179-185.
- Schirmann, J., דפים נוספים מן ספר בן־סירא: Tarb. 29 (1960) 125-134.
- ספר בן סירא (המילון ההיסטורי ללשון העברית) המקור קונקורדנציה וניתוח אוצר המלים. ספר בן סירא, Jerusalem 1973.
- Ziegler, J., Sapientia Iesu Filii Sirach (Septuaginta. Vetus Testamentum Graecum auctoritate Societatis Litterarum Göttingensis editum XII,2), Göttingen 1965 (2¹⁹⁸⁰).

Univ.-Prof. Dr. Renate Egger-Wenzel
 Universität Salzburg
 Fachbereich Bibelwissenschaft und Kirchengeschichte
 Universitätsplatz 1
 5020 Salzburg
 Austria
 E-Mail: renate.egger@sbg.ac.at